

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Rapport 2011:32
REGERINGSUPPDRAG

Samordning och utveckling av samhälls- planering som stimulerar till fysisk aktivitet

–delredovisning

Samordning och utveckling av samhällsplanering som stimulerar till fysisk aktivitet

Projektprogram 2012

Boverket december 2011

Titel: Samordning och utveckling av samhällsplanering som stimulerar till fysisk aktivitet

Rapport: 2011:32

Utgivare: Boverket december 2011

Upplaga: 1

Antal ex:80

Tryck: Boverket internt

ISBN tryck: 978-91-86827-86-1

ISBN pdf: 978-91-86827-87-8

Sökord: Samhällsplanering, fysisk planering, byggd miljö, fysisk aktivitet, folkhälsa, fotgängare, cyklister, barns landskap, tätortnära landskap, projektbeskrivning, metod, tidplan

Dnr: 4702-2959/2011

Publikationen kan beställas från:

Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona

Telefon: 0455-35 30 50 eller 35 30 56

Fax: 0455-819 27

E-post: publikationsservice@boverket.se

Webbplats: www.boverket.se

Rapporten finns som pdf på Boverkets webbplats.

Rapporten kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Boverket 2010

Förord

Boverket fick i juni 2011 regeringens uppdrag om samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet (uppdrag 13 i Boverkets regleringsbrev 2011). Denna rapport utgör delredovisningen av uppdraget och är en fördjupad projektbeskrivning av hur Boverket har arbetat med uppdraget under 2011 och hur Boverket avser att genomföra regeringsuppdraget under 2012. Projektbeskrivningen har stämts av med samarbetsparterna Statens Folkhälsoinstitut, SKL och länsstyrelserna.

Rapporten är sammanställd av Ulrika Åkerlund, utredare och landskapsarkitekt på enheten för boende, arkitektur och stadsutveckling.

Karlskrona december 2011

Janna Valik
generaldirektör

Innehåll

Inledning och läsanvisningar	7
Sammanfattning	9
Bakgrund.....	11
Fysisk aktivitet och folkhälsa.....	11
Dags att bryta stillasittandet.....	11
Byggd miljö, fysisk aktivitet och hållbar utveckling.....	12
Boverkets ansvar för fysisk aktivitet.....	12
Uppdraget	15
Regeringsuppdraget.....	15
Avgränsning	15
Fokusområden – fyra landskap.....	16
<i>Fotgängarens landskap</i>	16
<i>Cyklistens landskap</i>	17
<i>Barnens landskap</i>	17
<i>Det tätortsnära landskapet</i>	17
Jämställdhetsperspektivet.....	18
Effektmål med projektet	18
Målgrupp	18
Uppföljning	18
Spridning av kunskap och goda exempel	18
Metod	21
Förstudie	21
Workshops med särskilda grupper – fördjupning av frågeställningar	21
Utveckla vägledning	22
Spridning av resultat	22
<i>Nätverk</i>	22
<i>Webb</i>	22
<i>Nationell konferens och andra forum</i>	22
<i>Debattartiklar</i>	22
Samordning med andra pågående uppdrag	23
Organisation för arbetet.....	25
Referensgrupp och fokusgrupper.....	25
Budget	26
Tidplan.....	26
<i>Genomförda åtgärder 2011</i>	26
<i>September-oktober</i>	26
<i>November</i>	26
<i>December</i>	27
<i>Planerade aktiviteter för 2012</i>	27
<i>Januari-mars</i>	27
<i>April-juni</i>	27
<i>Juni</i>	27
<i>Juli-september</i>	27
<i>Oktober-november</i>	27
<i>December</i>	27
Referenser	29

Inledning och läsanvisningar

Boverket fick under sommaren 2011 regeringens uppdrag att ansvara för ett samverkansprojekt som går ut på att samordna och utveckla arbetet kring samhällsplanering och bebyggelseutveckling för en miljö som möjliggör och stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen, bl.a. avseende tillgänglighet till grönområden och tätortsnära friluftsområden samt säkra, trygga och attraktiva gång och cykelbanor. I uppdraget ingår att aktivt sprida kunskap och goda exempel om hur planeringen av den fysiska miljön kan bidra till fysisk aktivitet och hälsosamma val. Boverket ska genomföra arbetet i samverkan med Statens folkhälsoinstitut, länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Landsting och andra berörda aktörer.

Uppdraget ska slutrapporteras till regeringen den 31 december 2012. En delredovisning ska ske den 31 december 2011, vilket utgörs av detta fördjupade projektprogram.

Goda förutsättningar för fysisk aktivitet är inte bara bra för folkhälsan utan även för hållbar utveckling. En god bebyggd miljö som stödjer fysisk aktivitet i vardagen bidrar också till ett myllrande stadsliv, minskar otryggheten, ökar rörelsefriheten för sårbara grupper, stimulerar den lokala ekonomin, minskar kostnader för transportinfrastrukturen, buller och utsläpp. En byggd miljö som stödjer fysisk aktivitet skapar attraktiva städer och orter.

Boverket har tidigare samarbetat med Statens Folkhälsoinstitut i frågor om byggd miljö och fysisk aktivitet. I detta uppdrag vill Boverket utveckla kunskapen om den fysiska planeringens betydelse och hur dess processer och verktyg kan användas för att utveckla och bevara miljöer som stödjer fysisk aktivitet i människors vardag.

Sammanfattning

Fysisk aktivitet är ett av Sveriges elva folkhälsoområden och en förutsättning för god hälsa. Den byggda miljön och samhällsplaneringen spelar en avgörande roll för att skapa miljöer som stödjer fysisk aktivitet. Sådana miljöer kan handla om tillgång till grönområden, säkra gång- och cykelvägar, en god och upplevelserik byggd miljö som stimulerar och bjuder in till en aktiv transport och lustfylld rörelse i vardagen.

Begreppet samhällsplanering är brett och omfattar flera olika sektorer och ämnesområden. Boverket har valt att avgränsa uppdraget till det som rör fysisk planering för att åstadkomma de fysiska förutsättningarna, d v s hur man bevarar och utvecklar stödjande miljöer för fysisk aktivitet. Utgångspunkten är de verktyg som finns i plan- och bygglagen. Boverket har tagit fasta på fysisk aktivitet i vardagen och avser därför att utgå från de fysiska strukturer – stråk, noder och platser, som måste hänga samman i en ändamålsenlig struktur för att kunna stödja aktiv transport och fysisk aktivitet i människors vardag.

I arbetet avser Boverket att särskilt sätta fokus på fyra sorters landskap. Dessa är fotgängarens, cyklistens respektive barnens landskap samt det tätortsnära landskapet. De olika landskapen kräver olika typer av kunskapsunderlag, metoder och arbetssätt.

En viktig del av uppdraget är att sprida kunskap och goda exempel på samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet. Detta kommer att ske genom bl.a. vägledning till Sveriges kommuner, nätverk, arbeta aktivt med webb och blogg, delta i konferenser, skriva debattartiklar samt anordna en nationell konferens på temat samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet

I skrivande stund pågår en förstudie för att precisera frågeställningar och kartlägga kunskapsfältet. Delredovisningen har tagits fram i dialog med Statens folkhälsoinstitut, SKL och länsstyrelserna m.fl.

Bakgrund

Fysisk aktivitet och folkhälsa

Det finns ett tydligt samband mellan fysisk aktivitet och hälsa. Fysisk aktivitet är ett av de elva nationella folkhälsoområden i Sverige. Forskning visar nu att fysisk aktivitet påverkar oss på cellnivå vilket på sikt innebär att det påverkar alla kroppsfunktioner. Att vara fysiskt aktiv i vardagen bidrar inte bara till ökat välbefinnande utan har även en påvisad positiv effekt för att förebygga och behandla våra vanligaste folksjukdomar som t.ex. bröstcancer, prostatacancer, hjärt- och kärlsjukdomar, benskörhet, Parkinsons sjukdom, diabetes, kronisk obstruktiv lungsjukdom (KOL), demens och depression. Dessutom har fysisk aktivitet positiv effekt på bl.a. kognitiva funktioner hos både ung och gammal.

Dags att bryta stillasittandet

Trots att samhällsutvecklingen överlag har varit positiv för människors hälsa har den samtidigt inneburit att människans livssituation aldrig tidigare har krävt så lite fysisk aktivitet som nu. Människan är byggd för rörelse, men dagens samhälle uppmuntrar ofta en stillasittande livsstil och motverkar fysisk aktivitet. Arbetsmarknadsregionerna är större och många människor pendlar allt längre sträckor till sina arbeten. Oftast med bil. En stor del av godstransportarbetet har idag flyttats från den tidigare mer småskaliga detaljhandeln till det enskilda hushållet. Vi handlar på externa stormarknader och skjutsar barnen till skola och fritidsaktiviteter över hela kommunen. Här finns stora skillnader mellan män och kvinnor. Män arbetar oftare längre från hemmet och tar oftare bilen. Kvinnor är mer beroende av fungerande kollektivtrafik. Forskning visar också att även om många ägnar sig åt mer organiserad form av fysisk aktivitet som att t.ex. gå på gym tre dagar i veckan, så kan detta inte kompensera för den minskade rörelsen i vardagen.

FAKTA

Vad är fysisk aktivitet?

Fysisk aktivitet används som ett överordnat begrepp och innefattar kroppsrörelser under såväl arbete som fritid och olika former av kroppsövningar, till exempel idrott, lek, kroppsövning, gymnastik, motion och friluftsliv. Det omfattar all kroppsrörelse som är ett resultat av skelettmuskulaturens kontraktion och som resulterar i en ökad energiförbrukning. (www.fhi.se)

Minst 30 minuter per dag

Alla individer bör, helst varje dag, vara fysiskt aktiva i sammanlagt **minst 30 minuter**. Intensiteten bör vara åtminstone måttlig, till exempel rask promenad. Ytterligare hälsoeffekt kan erhållas om man utöver detta ökar den dagliga mängden eller intensiteten (Svenska Läkaresällskapet).

Barn bör vara fysiskt aktiva minst 60 minuter per dag.

Aktiv transport

Att gå, cykla eller genom annan form av fysisk aktivitet förflytta sig till en viss målpunkt - är en av de viktigaste formerna av fysisk aktivitet. Den ökar sannolikheten att en person ska uppnå rekommendationen om 30–60 minuter av minst måttligt intensiv fysisk aktivitet varje dag. (Faskunger, 2007)

Att utveckla arbetet med fysisk aktivitet i vardagen gynnar också de grupper i samhället som rör sig minst. Folkhälsoinstitutets Folkhälsopolitiska rapport 2011 visar att vuxna i genomsnitt fortsatt rör sig ganska lite. Mest alarmerande är att andelen barn som går och cyklar till skolan minskar. Män i alla åldrar har större problem med fetma än kvinnor.

Byggd miljö, fysisk aktivitet och hållbar utveckling

Det finns ett tydligt samband mellan den byggda miljöns utformning – lokalisering av målpunkter, trygga och säkra stråk och tillgång till parker och grönområden, och hur mycket man rör på sig i vardagen. Barn behöver tillgång till friytor för lek. Attraktiva miljöer som uppmuntrar rörelse i vardagen för vuxna behöver värnas och utvecklas. Aktiv transport som att röra sig till fots och cykel är inte bara bra för hälsan, utan är även ett klimatsmart och hållbart resande. Miljöer som stöder fysisk aktivitet kan också kopplas ihop med hållbar stadsutveckling med mötesplatser och noder i stadsväven som man naturligt rör sig mellan och i. Mer människor i rörelse bidrar till ökad trygghet och socialt liv i det offentliga rummet. Ökad användning av parker och tätortsnära natur kan också bidra till större intresse för ekologi och kretsloppsfrågor. Det ger många synergieffekter att arbeta med samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet.

Det råder inget tvivel om att bristen på fysisk aktivitet och den byggda miljöns betydelse för folkhälsa är en aktuell fråga. Det pågår åtskilliga projekt inom cykelplanering, platser för fysisk aktivitet, förbättring av skolgårdar och om grönskans betydelse för hälsa.

Gång- och cykelvänliga samhällen är också ett mer jämlikt samhälle som erbjuder transportmöjligheter för alla medborgare. Den kanadensiske bilorganisationen uppskattar att kostnaden för att äga och köra en bil uppgår till 8944 USD per år, att jämföra med ungefär 150 USD för en cykel och gående är helt gratis.

Boverkets ansvar för fysisk aktivitet

Enligt Boverkets instruktion SFS 2009:1482 är Boverket förvaltningsmyndighet för frågor om byggd miljö, hushållning med mark- och vattenområden, fysisk planering, byggande och förvaltning av bebyggelse, och boende.

Boverket ska i frågor inom sitt verksamhetsområde verka för

1. en ökad kunskap hos kommuner, statliga myndigheter och andra berörda,
2. en hållbar utveckling med utgångspunkt i den sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionen,
3. en god arkitektur och en ändamålsenlig utformning av den bebyggda miljön i samhällsplanering och byggande,

Boverket ska särskilt beakta de konsekvenser som verkets beslut och verksamhet kan få för funktionshindrade, barn, ungdomar, äldre och personer med utländsk bakgrund samt för boendesegregation, folkhälsa och

jämställdhet. Boverket ska även följa och analysera tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen samt följa utvecklingen av frågor inom verkets verksamhetsområde och vid behov föreslå åtgärder för att syftet med regler och andra styrmedel ska nås. (SFS 2009:1482)

Fysisk aktivitet och folkhälsa kan främjas genom god planering, tillgång till planeringsunderlag och åtgärder som skapar goda förutsättningar och miljöer som stödjer en fysisk aktivitet.

Uppdraget

Regeringsuppdraget

Enligt regeringsbeslut S2011/6087/PBB fick Boverket den 22 juni 2011 följande uppdrag

13. Samordning och utveckling av samhällsplanering som stimulerar till fysisk aktivitet

Boverket får i uppdrag att ansvara för ett samverkansprojekt med uppdrag att samordna och utveckla arbetet kring samhällsplanering och byggelseutveckling för en miljö som möjliggör och stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen, bl.a. avseende tillgänglighet till grönområden och tärtortsnära friluftsområden samt säkra, trygga och attraktiva gång- och cykelbanor. I uppdraget ingår att aktivt sprida kunskap och goda exempel om hur planeringen av den fysiska miljön kan bidra till fysisk aktivitet och hälsosamma val. Boverket ska genomföra arbetet i samverkan med Statens folkhälsoinstitut, länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Lands-ting och andra berörda aktörer. En delredovisning ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 december 2011. En slutlig redovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 december 2012.

Avgränsning

Begreppet samhällsplanering är brett och omfattar flera olika sektorer och ämnesområden som ligger utanför Boverkets kompetens och ansvarsområde. Boverket har valt att avgränsa uppdraget till det som rör fysisk planering och genomförande av de fysiska förutsättningarna för fysisk aktivitet, d v s hur man bevarar och utvecklar stödjande miljöer i för detta. Utgångspunkten är de verktyg som finns i plan- och bygglagen – planeringsunderlagen, regionplan, översiktsplan, detaljplan, lov och konsekvensanalys.

Boverket har tagit fasta på fysisk aktivitet i vardagen och avser därför att utgå från de fysiska strukturer – stråk, noder och platser, som måste hänga samman i en ändamålsenlig struktur för att kunna stödja aktiv transport och fysisk aktivitet i människors vardagsliv.

Särskilt barn, unga och äldre är i fokus. Utöver fokus på ökad fysisk aktivitet så kommer synergieffekter med andra planeringsfrågor som hållbart resande, trygga städer ur ett jämställdhetsperspektiv och hållbar stadsutveckling att belysas, liksom olika förutsättningar i glesbygd och tätort.

Fysisk aktivitet stimuleras mer när åtgärder i den fysiska miljön sker i kombination med andra motivationshöjande åtgärder som informationskampanjer och mobility management. Detta samband kommer att uppmärksammas, men inte fördjupas.

EXEMPEL

Karlskrona – Sveriges mest fotgängarvänliga stad 2010

Fotgängarnas förening (FOT) har utnämnt Karlskrona som den gångvänligaste staden 2010 då man på ett tydligt sätt tagit hänsyn till fotgängarnas olika behov. Detta innebär att staden är lättillgänglig och att fotgängare kan röra sig på ett tryggt, säkert och angenämt sätt. Biltrafiken har begränsats i stadskärnan vilket skapat en avspänd miljö. Hastigheten har sänkts där bilar och fotgängare möts. Gång- och cykelvägar har byggts ut. I Karlskrona har man planerat för hela resan med en väl anpassad kollektivtrafik vilken tagit hänsyn till kombinationen gång/kollektivtrafik. Staden präglas av närhet till olika verksamheter. Men det handlar inte bara om funktionalitet utan även om en vacker och upplevelserik stadsmiljö. Gångstråk har anlagts vid vatten, parker förbättrats och utmed gator och torg har träd och buskar planterats. Utgångspunkten för förändringsarbetet har varit stadsmiljöanalyser och strategier för bättre stadsmiljö.

Läs mer på www.fot.se eller www.karlskrona.se

Fokusområden – fyra landskap

Boverket avser att arbeta med uppdraget utifrån fyra identifierade fokusområden. Dessa är fotgängarens landskap, cyklistens landskap och barnens landskap. Begreppet landskap speglar den komplexa mentala och fysiska miljön som man rör sig genom vid fysisk aktivitet. Landskapet består av både stråk, platser och byggnader. I landskapet rör man sig och är fysiskt aktiv.

Den europeiska landskapskonventionen definierar landskap som ”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer”. Mäns och kvinnors, barns och ungas, äldres och funktionshindrades uppfattning av sin miljö som trygg och stimulerande är avgörande för att man ska välja att vara fysiskt aktiv i vardagen. Det är som med barnens lek – om miljön är tillräckligt stimulerande så leker barnen och får den fysiska aktiviteten på köpet. Likadant är det med vuxna. En levande stadsmiljö där det är möjligt att uträtta ärenden till fots och samtidigt uppleva saker på vägen, kanske träffa en bekant och få en pratstund ökar också sannolikheten för att man ska välja att gå eller cykla istället för att ta bilen.

Nedan lyfts fyra typer av landskap fram. Dessas koppling till en ändamålsenlig struktur av bebyggelse, infrastruktur och grönstruktur kommer att utvecklas under arbetet med uppdraget.

Fotgängarens landskap

”Fotgängaren” omfattar här flanören på sin strosarpromenad, den pendlande som går från hemmet till bussen varje dag, löparen på sin jogginggrunda i den tätortsnära naturen eller ”traceuren” på jakt efter nya utmaningar i staden. Fotgängarens landskap handlar om vad som skapar trygga och säkra, men också upplevelserika och attraktiva rum där målpunkter, genhet och närhet beaktas.

Den gående kan ha ett nyttyosyfte, t.ex. att ta sig från hemmet till arbetet – aktiv transport. Det finns gående som har ett rekreativt syfte såsom en promenad i en park eller genom staden. I de två typerna av gående ställs olika krav på upplevelser och stödjande miljöer. I det första fallet kan det handla om genhet och närhet, medan det i det andra fallet handlar mer om upplevelser. Även gåendet i hela-resan-perspektivet beaktas.

Syftet med att lyfta fram gående är att detta är människans grundläggande och mest ursprungliga förflyttningssätt. Vi är gjorda för att gå och hela kroppen mår bra av det. Ett ökat gående ställer andra krav på stödjande miljöer än ökad cykling och det finns ett behov av att lyfta fram

METOD & ARBETSSÄTT

Barnkartor i GIS

Barn och unga använder utemiljön mer än vuxna gör och på andra sätt. Därför har de också andra erfarenheter, behov och kunskaper än vuxna. Det är väl känt att barn och unga vill vara med och påverka sin närmiljö, och enligt FN:s barnkonvention har de rätt till det. Metoden Barnkartor i GIS har tagits fram av forskare på SLU Ultuna för att underlätta barns medverkan i planeringen av utemiljöns struktur och innehåll.

Läs mer på: <http://barngis.slu.se/>

fotgängaren som en trafikant med egna behov och inte någon som ska anpassa sig till andra trafikslag. Inte sällan är också fotgängaren i konflikt med cyklisten. Den gående förflyttar sig heller inte så långt – på fem minuter tar man sig i snitt 350 meter. Detta innebär att närmiljön och framförallt den bostadsnära miljön som stödjande miljö blir väldigt viktig.

Cyklistens landskap

Cyklistens landskap omfattar behovet av säkra och trygga och snabba cykelbanor, både inom och mellan tätorter, tillgång till cykelparkering vid kollektivtrafikheter, arbetsplatser och andra målpunkter. Till fots kommer man ca 350 m på 5 minuter. På samma tid på cykel kommer man 1,5 km. Forskning visar att 30 minuter är smärtgränsen för hur mycket tid de flesta är beredda att lägga på att ta sig med cykel till arbetet enkel väg. Tar det mer än 30 minuter blir det mer attraktivt att ta bilen istället. Förutom tiden så spelar många andra faktorer in för att cykeln ska väljas. Faktorer som stimulerar är upplevelse av grönska och skönhet längs med cykelfärden. Faktorer som motverkar är avgaser, konflikter i trafiken och trängsel i blandtrafik. I klimatanpassningens tid är cykeln ett framtidsriktat, individuellt och smidigt transportmedel. En stor utmaning för att öka aktiv transport ligger i att skapa säkra, vackra och snabba cykelvägar.

Cykeln som ett hållbart transportsätt har en stor utvecklingspotential, inte bara som ett eget transportslag utan även som en del av kollektivtrafiken.

Barnens landskap

Barns behov av fysisk aktivitet är särskilt viktigt att uppmärksamma. I barndomen grundläggs de vanor för fysisk aktivitet som präglar resten av livet. Fysisk aktivitet har dessutom stor betydelse för barnens kroppsuppfattning, mentala och motoriska utveckling samt kognitiva förmåga. Barns rörelse är ofta samma sak som lek. Därför blir barns behov av platser för lek och möjlighet att säkert och tryggt på egen hand kunna transportera sig till skola, aktiviteter och kompisar särskilt viktigt att uppmärksamma i detta uppdrag. Barnens landskap omfattar förutom säkra och trygga gång- och cykelvägar även tillgång till attraktiva lekmiljöer såsom bostadsgårdar, lekplatser och skolgårdar. Barns behov av friytor glöms ofta bort i den fysiska planeringen och i samband med förtätning av bebyggelsen byggs många av barns platser bort.

Det tätortsnära landskapet

Det tätortsnära natur- och kulturlandskapet fyller en viktig funktion för den fysiska aktiviteten i vardagen. Löpning och jogging är en av de vanligaste formerna av träning och att komma ut i naturliga miljöer är uppskattat av vandrare, bär- och svampplockare, fågelskådare m.fl. Närhet till tätortsnära rekreations- och friluftsområden har visat sig ha en stor betydelse för hur mycket man rör sig. En stor del av det rörliga friluftslivet utövas i det tätortsnära landskapet. I gränslandet mellan stad och land finns andra verktyg utöver den fysiska planeringen såsom naturreservat, naturvårdsavtal och LONA-bidrag för att säkra tillgången till den tätortsnära naturen liksom tillgängligheten inom den.

EXEMPEL

Projektet Gröna skolgårdar i Malmö

Projektet syftar till att skapa, förvalta och underlätta en utveckling av mer varierad, grönskande och kreativ utemiljö som stimulerar barnen till att röra på sig mer utomhus. Syftet är också att skapa insikt och engagemang hos pedagogerna att använda sig av utemiljön i undervisningen och övrig verksamhet på skolorna.

Innan skolgårdssatsningen drog igång mätte man hur mycket barnen rörde på sig ute på skolgården. Samma mätning ska göras när allt är klart för att se hur åtgärderna på skolgården påverkar barnens fysiska aktivitet.

Läs mer på www.malmo.se

Jämställdhetsperspektivet

Män och kvinnors vanor och behov av stödjande miljöer för fysisk aktivitet ser olika ut. Detta kommer att beaktas och belysas under hela projektet. Det är också angeläget att få en jämn fördelning av män och kvinnor i referensgrupp och på workshops.

Effektmål med projektet

Som nationell myndighet ska Boverket verka övergripande inom sitt ansvarsområde för folkhälsomålet Fysisk aktivitet. Syftet med detta projekt är att planerare, arkitekter, politiker och andra inom samhällsplanering ska få en ökad förståelse och kunskap om vad som stimulerar fysisk aktivitet och hur detta kan hanteras i den fysiska planeringen, så att detta ges avtryck i den fysiska miljön.

Målgrupp

Målgrupp för informationen är i första hand planerare inom både offentlig och privat sektor som arbetar med översiktsplanering, grönstrukturplanering, stadsutveckling, trafikplanering, folkhälsa. Målgrupp i andra hand är kommunala politiker, friluftslivsorganisationer, idrottsföreningar, centrala myndigheter som Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Jordbruksverket m.fl.

Uppföljning

Det saknas idag mätningar på regional och kommunal nivå av hur mycket och på vilket sätt som människor rör sig idag för att på sikt kunna följa upp hur och i vilken omfattning planering och åtgärder stimulerar en ökad fysisk aktivitet. Här behövs forskning.

Boverket avser att i förstudien utreda vilka möjligheter till uppföljning som det finns inom samhällsplanering och fysisk aktivitet. Möjliga sätt att följa upp är genom Folkhälsoinstitutets uppföljning av utvecklingen inom målområdet fysisk aktivitet som görs vart femte år, nästa gång 2015. Vissa effekter av arbetet under 2012 och spridning av kunskap kan kanske ses i människors beteende redan 2015. Boverkets enkäter gällande planeringsunderlag och planers innehåll kan fungera som indikatorer på hur kommunerna arbetar med fysisk aktivitet i den fysiska planeringen.

Spridning av kunskap och goda exempel

En viktig del av uppdraget är att sprida kunskap och goda exempel på samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet. Detta kommer att ske på följande sätt:

- En vägledning till Sveriges kommuner kommer att tas fram under 2012.
- Bildande av nätverk mellan myndigheter, forskare och praktiker för frågor som rör fysisk aktivitet och byggd miljö.
- Boverkets webbplats

- Delta i konferenser
- Anordna en nationell konferens på temat samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet
- Debattartiklar i facktidningar

Se vidare under avsnittet Spridning av resultat.

Metod

Uppdraget omfattar ett antal delmoment som alla syftar till att nå effektmålet att främja en samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet genom att samla och sprida goda exempel och kunskap utifrån det aktuella forskningsläget. Ett viktigt underlag är Folkhälsoinstitutets arbete under 2006-2011 med byggd miljö och fysisk aktivitet, liksom den Folkhälso-politiska rapporten från 2011 och FHI:s indikatorer för fysisk aktivitet. Forskningen inom detta område är i på stark frammarsch och det är därför viktigt att kartlägga forskningsområdet och följa utvecklingen.

Förstudie

Boverket har inlett ett arbete med en förstudie som utförs av arbetsgruppen i samverkan med FHI, SKL och länsstyrelserna. Denna innehåller följande:

- Identifiering och analys av problematiken kring fysisk aktivitet och byggd miljö, med särskild fokus på de fyra fokuslandskapen.
- Viktiga kunskapsunderlag, metoder och exempel (både på nationell och på internationell nivå) kartläggs.
- Centrala frågeställningar för uppdraget och Boverkets roll identifieras.

Förstudien ska vara klar 31 januari 2012.

Workshops med särskilda grupper – fördjupning av frågeställningar

För att fördjupa frågeställningarna kring fysisk aktivitet, särskilt med koppling till de fyra fokuslandskapen, så anordnas workshops med utvalda personer från myndigheter, organisationer och forskare under våren. Förhoppningsvis kan workshoparna anordnas i samarbete med andra aktörer t.ex. workshopen om barnens landskap kan göras tillsammans med Movium och SLU, workshopen om fotgängarens landskap tillsammans med Luleå Tekniska Högskola och intresseföreningen FOT, liksom workshopen om cyklistens landskap kan ske med GIH. Resultaten från

workshoparna är också tänkta att utgöra underlagsmaterial till vägledningen.

Utveckla vägledning

Förstudien och workshoparna kommer att ligga till grund för den vägledning som ska arbetas fram under sommaren och tidig höst. Den tar upp övergripande kunskap om fysisk aktivitet och byggd miljö, samt lyfter fram de olika fokusområdena utifrån ett samhällsplaneringsperspektiv. Vägledningen kommer att innehålla kunskap om fysisk aktivitet och förutsättningar i den fysiska miljön som stimulerar till fysisk aktivitet. Här kommer även att finnas metoder och inspirerande exempel. Vägledningen kommer att bli en tryckt produkt och nedladdningsbar PDF samt kopplas till PBL Kunskapsbanken som tematisk vägledning.

Spridning av resultat

En viktig del av uppdraget är att sprida kunskap och goda exempel på samhällsplanering som stimulerar fysisk aktivitet. Utöver vägledningen ska goda exempel och resultat under projektets gång göras tillgängliga. Dokumentation från workshops etc kommer att ske genom en webbsida på www.boverket.se samt bloggportalen. Projektet avslutas med en nationell konferens under sent 2012.

Nätverk

Boverket har en viktig roll som samordnare av utveckling av kunskap och erfarenheter inom byggd miljö och fysisk aktivitet. Boverket avser att tillätta en referensgrupp av forskare och praktiker som kan kvalitetssäkra vägledningsmaterial. I denna grupp kommer även samarbetsparter som länsstyrelserna, SKL och FHI att delta. Även andra nätverk som Trafikverkets nationella planeringsråd för cykelfrågor kommer att kontaktas.

Webb

Projektets resultat, aktiviteter och resultat samt goda exempel kommer att kommuniceras via en särskild sida om fysisk aktivitet på Boverkets webb www.boverket.se samt Boverkets bloggportal. Här kan aktuella rapporter, forskning samt dokumentation från workshops och seminarier länkas.

Nationell konferens och andra forum

Projektet avslutas med en nationell konferens i december 2012. Här kommer vägledningsmaterial presenteras och en mötesplats för dessa frågor att bildas. Projektet kommer också att kunna spridas genom andra möjliga forum som t.ex. Transportforum, Den Goda Staden m.m.

Debattartiklar

Ett effektivt sätt att uppmärksamma projektet är att skriva debattartiklar och få dem publicerade i tidskrifter som når planerare, byggherrar och politiker. Sådana tidskrifter kan t.ex. vara PLAN, Arkitekten, Dagens samhälle och Stadsbyggnad.

Samordning med andra pågående uppdrag

Uppdraget måste samordnas internt med följande uppdrag och projekt på Boverket:

- RU Sammanställning och spridning av erfarenheter från uppdraget att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer
- RU Barn och ungas delaktighet i samhällsplaneringen
- Friluftslivspolitiken och arbetet med friluftslivsfrågorna/målen - Boverkets ansvar för tätortsnära natur och tillgänglighet.
- RU Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer (barns miljöer är i fokus)
- Effektiva och resurssnåla transporter (utveckla cykelplaneringsarbetet)
- Grönstrukturens roll i kommunernas översiktsplaner

Projektet ska också ta vara på erfarenheter och material från avslutade aktiviteter på Boverket som Vägledning för och invid djurhållning (2011), Tryggt och jämnt-publikationer (2010), Gör plats för cykeln (2010), Mångfunktionella ytor (2010), Bostadsnära natur (2007).

Organisation för arbetet

Projektet bedrivs i Boverkets linjearbete. Projektledare för uppdraget är Ulrika Åkerlund, Boverket. I dagsläget finns en mindre arbetsgrupp på Boverket från enheterna Boende, arkitektur och stadsutveckling samt Planering och bygglov och Informationsenheten. Till projektet rekryteras också en biträdande projektledare under första kvartalet 2012. Beslutande enhetschef är Mari Tastare, Boende, arkitektur och stadsutveckling.

Referensgrupp och fokusgrupper

Boverket har börjat etablera en referensgrupp för att skapa ett brett nätverk för samhällsplanering och fysisk aktivitet. Denna grupp består dels av samverkansparterna – länsstyrelserepresentanter från både plan- och sociala sidan, Statens folkhälsoinstitut, Sveriges kommuner och lands-ting, dels av forskare och praktiker inom området – Movium, Naturvårdsverket, Trafikverket, Malmö stad, Örnsköldsviks kommun, Luleå tekniska universitet, SLU m.fl. Nyckelpersoner har identifierats och kontaktats och ett första möte planeras till februari 2012. Referensgruppen kommer också att fungera som kvalitetssäkrare av vägledningsmaterial och vara ett stöd i workshops och nationell konferens.

Fokusgrupper för de fyra fokusområdena identifieras och kommer att medverka vid workshops.

Budget

Boverket har fått extra anslag till projektet, totalt 3 miljoner kr för 2011-2012 (1 miljon kr 2011 och 2 miljoner för 2012). Dessa kommer att fördelas ungefär på följande sätt.

2011	1 miljon
Löner	300 000
Övriga kostnader	50 000
Summa	350 000
Anslagssparande inför 2012	650 000
2012	2 miljoner + 650 000
Löner	1 800 000
Workshops, konferens och möten	700 000
Publikation och trycksaker	150 000
Summa	2 650 000
Summa totalt	3 000 000 kr

Tidplan

Genomförda åtgärder 2011

Följande aktiviteter har hållits under hösten 2011

September-oktober

- Framtagning av PM
- 29 september – deltagande på konferensen Ute är inne i Malmö
- 12 oktober information om PM för verksamhetschef
- 19 oktober information om uppdraget på myndighetsmötet för friluftsliv
- 20 oktober avstämning med departementet och Statens folkhälsoinstitut

November

- Förstudie inleds
- Möte med arbetsgruppen
- Annons om tjänst
- Kontakt tages med referensgrupp och samrådsparter
- 9 november Information om uppdraget på länsrådsmötet i Karlskrona
- 22 november - möte med forskare på SLU Ultuna och Alnarp om barnens landskap och fysisk aktivitet

December

- Skrivning av delredovisning
- 8 december föredragning enhetschef
- 12 december föredragning verksamhetschef
- 20 december föredragning GD
- 31 december delredovisning till departementet

Planerade aktiviteter för 2012**Januari-mars**

- 31 januari förstudie klar
- 15 februari första referensgruppsmöte – presentation av projektupplägg
- Planering av workshops
- Start av webbsida om fysisk aktivitet och samhällsplanering på www.boverket.se
- Biträdande projektledare på plats

April-juni

- Workshop 1 - Fotgängarens landskap
- Workshop 2 - Cyklistens landskap
- Workshop 3 - Barnens landskap
- Workshop 4 – Det tätortsnära landskapet

Juni

- Skrivning av vägledning
- Avstämning med VC, GD och departement

Juli-september

- Framtagning av vägledning och verktyglåda och annat webbmaterial

Oktober-november

- Planering av konferens, layout och tryck

December

- Nationell slutkonferens
- Slutrapportering till departementet 31 december

Referenser

Berglund U. & Nordin K. 2010. Guide till Barnkartor i GIS – ett verktyg för barns inflytande i stads- och trafikplanering. Rapport 2010:1. Institutionen för Stad och land. SLU Ultuna.

Boverket. 2007. Bostadsnära natur – inspiration och vägledning.

Boverket. 2010. Gör plats för cykeln.

Gehl J. 2010. Byer for mennesker. Bogverket.

Johansson C. Berglund. U m.fl. 2011. Planering och utformning för ett ökat gående. Luleå tekniska universitet. Institutionen för samhällsbyggnad och naturresurser. Luleå.

Johansson M. 2011. Varför går vi i staden? I: Miljöforskning 4/2011.

Lindelöw D. 2009. Strategier för ett ökat gående och cyklande - en litteraturstudie om olika faktorerers betydelse. Bulletin 249/3000. Lunds Tekniska Högskola.

Mårtensson F. & Kylin M. 2011. Stad för barn i farten. I: Miljöforskning 4/2011.

Statens folkhälsoinstitut. 2010. Bostadsområdet – en hälsofrämjande arena. Rapport 2010:18.

Statens folkhälsoinstitut. 2011. Målområde 9 Fysisk aktivitet. Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010. Rapport 2011:15.

Statens folkhälsoinstitut. 2009. Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa. Rapport 2009:2

Statens folkhälsoinstitut. Johan Faskunger. 2008. Samhällsplanering för ett aktivt liv. Rapport 2008:30.

Statens folkhälsoinstitut. Johan Faskunger. 2008. Aktiv transport. Rapport 2008:31.

Statens folkhälsoinstitut. Johan Faskunger. 2008. Barns miljöer för fysisk aktivitet. Rapport 2008:33.

Statens folkhälsoinstitut. Anna Bergman Stamblewski. 2008. Äldres miljöer för fysisk aktivitet. Rapport 2008:35.

Statens folkhälsoinstitut. Faskunger Johan. 2007. Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. Rapport 2007:3.

Statistiska centralbyrån. 2010. På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2010.

Sveriges kommuner och landsting och Trafikverket. 2011. Hållbart resande i praktiken.

Sveriges kommuner och landsting. 2008. Idrott i planering – idrott för utveckling.

Wahlgren L. & Schantz P. 2011. Bikeability and methodological issues using the active commuting route environment scale (ACRES) in a metropolitan setting. I: BMC Medical Research Methodology 11:6.

White & Spacescape. 2011. Cykelstaden. En idéskrift om stadsplanering för mainstreamcyklistens återkomst.

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Besök: Drottninggatan 18
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se